

Brüssel, 15.7.2015
COM(2015) 339 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Uued võimalused energiatarbijatele

{SWD(2015) 141 final}

1. SISSEJUHATUS

Energialiidu strateegiline raamistik¹ peegeldab arusaama energialiidust, mille „keskmes peaksid olema ELi elanikud, kes võtavad vastutuse energiasüsteemi ümberkujundamise eest, kelle energiaarved vähenevad tänu uutele tehnoloogilistele lahendustele ning keda kaitstakse, kui nad kuuluvad hinnatundlikumate elanike hulka.”

Viimasel kümnendil on Euroopa energiasektoris toimunud muutused, kuid energiaturul, millele käesolev teatis keskendub, ei ole nendega kaasa läinud. Tarbijatel, nagu kodumajapidamised, ettevõtjad ja tööstusharud, ei ole võimalik energiasüsteemi jätkuvast arengust tarbimist ja kulusid mõistlikult piirates täielikult kasu saada, sest nad põrkuvad takistustele, mis on järgmised.

- Hindu ja tarbimist puudutava asjakohase teabe nappus või pakkumiste vähene läbipaistvus, mille tõttu on tarbijatel (või usaldusväärsel vahendajatel ja energiateenuseid osutavatel ettevõtjatel, kes nende nimel tegutsevad) raske hinnata turu olukorda ja võimalusi.
- Võrgutasude, maksude ja eriti lõivude osakaalu suurenemine keskmise kodumajapidamise elektriarves.
- Ebapiisav konkurents paljudel jaeturgudel, aktiivse osalemise mittetunnustamine ja raskused tarnija vahetamisel pärsivad motivatsiooni.
- Eluasemesektori jaoks mõeldud energiateenuste puudulik areng ja vähene reageerimine nõudlusele ahendavad tarbijate valikuvõimalusi.
- Piirates tarbijate omatootmist ja -tarbimist vähendatakse nende kasusaamisvõimalusi.
- Ebavõrdne juurdepääs teabele ja suured takistused uutele turukonkurentidele aeglustavad arukate arvestisüsteemide, arukate seadmete, hajutatud energiaallikate ja energiasäästlike rakenduste kasutuselevõttu.

Komisjoni uue energiaturukorralduse ettepanek seab eesmärgiks luua energiatarbijatele uued võimalused, sealhulgas ka paremini seostatud hulgi- ja jaeturud. Uued ja uuenduslikud energiaettevõtted peaksid uut tehnoloogiat kasutades looma kõigile tarbijatele võimaluse osaleda energiasüsteemi ümberkujundamises, planeerides oma tarbimist energiasäästlike lahenduste abil nii, et nad säästavad raha ja panustavad energiatarbimise üldise vähendamise eesmärki.

2. KOLME SAMBA STRATEEGIA ENERGIATARBIJATELE UUTE VÕIMALUSTE LOOMISEKS

Laiaulatuslikud konsultatsioonid kodanikega, tarbijatega ja sidusrühmadega, samuti 2014. aasta esimeses pooles toimunud avalik konsultatsioon² ning nõupidamine komisjoni juhitud eksperdirühmaga³ päädisid sellega, et tõsteti esile kolm põhimõtet, millele toetutakse

¹ COM(2015) 80 (final).

² <http://ec.europa.eu/energy/en/consultations/consultation-retail-energy-market>

³ Arukate võrkude töökond; kodanike energiafoorum ja selle eksperdirühm hinnatundlikumate tarbijate ja tarbijate kui energiaturul osalejate valdkonnas; Euroopa tarbijate nõuanderühma energiaküsimuste alarühm.

tarbijatele uute võimaluste loomises: tarbijad kui täieõiguslikud osalejad; arukad kodud ja võrgustikud; andmehaldus ja -kaitse.

2.1. Tarbijate täieõigusliku osalemise edendamine

2.1.1. Raha- ja energiasäästlikkus parema teavitamise abil

Tarbijatel läheb keskmiselt 6,4 % kogu energiatarbimisest elektrile, gaasile, küttele ja jahutusele, mis on 15 % rohkem kui viis aastat tagasi. Ligikaudu 40 % energias ELis kasutatakse hoonetes, sellest 80 % kulub küttele ja jahutusele⁴.

Tõhusam energiakasutus on üks peamisi tarbijakulude vähendamise viise ja seepärast peetakse energiatõhusust silmas kõikide energialiiduga seotud otsuste langetamisel. Kuna hoonete renoveerimisel on sealjuures kõige olulisem roll, võivad sellised lihtsad vahendid nagu kütte regulaatorid ja termostaadid energiatarbimist märkimisväärselt mõjutada. Olulist energiasäästu võib saavutada ka teatavate toodete, nagu boilerite, telerite, külmikute ja pesumasinate energiatõhusamaks muutmisega. Käesoleva paketi osana esitletava läbivaadatud ettepanekuga energiamärgistuse kohta tagatakse suurem läbipaistvus, julgustatakse tootjaid uuendustegevuseks ning aidatakse tarbijatel teha teadlikke otsuseid kõige energiatõhusamate seadmete kasuks.

Individuaalse energiatarbimise mõõtmine ja selle kohta arvete esitamine kortermajades ja mitmeotstarbelistes hoonetes võib vähendada nõudlust kütte ja jahutuse järele 10–30 %⁵. Kogemus näitab, et IKT-põhiste lahenduste abil, andes lõppkasutajatele tarbimisteavet internetis, saavad elanikud oma tarbimist vähendada ligikaudu 8 % üksnes oma soojatarbimisharjumusi muutes⁶.

Energia siseturgu käsitlevate õigusaktide ja energiatõhususe direktiiviga on kehtestatud tarbijate õigused täpsele mõõtmisele ja tarbimisteabele. Arvel esitatava teabe läbipaistvus ja ajakohasus suurendab tarbijate usaldust ja osalemist. Samas saab enamus eurooplasi selle teabe üks või äärmisel juhul kaks korda aastas ning vaidlusi energiaarvestuse üle esineb sagedasti. Selleks et aidata tarbijatel mõista energiaarveid, uurib komisjon koostöös riiklike reguleerivate asutustega, kuidas oleks võimalik suurendada tarbijatele arvetel esitatavate andmete selgust ja võrreldavust. Lisaks sellele peaksid võrgutaskude, maksude ja lõivude suurem läbipaistvus aitama tarbijatel paremini mõista, millistest osadest energiahinnad ja -arved koosnevad.

Kõigil tarbijatel ja usaldusväärsel vahendajatel ning energiateenuste ettevõtetel, kes lepingu alusel tarbijate nimel tegutsevad, peab olema suurema vaevata võimalik tutvuda oma tarbimisandmetega reaal- või lähiajas, et nad saaksid oma tarbimist kohandada ja energiat säästa. Reaalajas andmeid ei ole vaja arvete esitamiseks, seega võiksid tarbijad neid vaadata otse mõõtmissüsteemist standardse liidese kaudu.

⁴ Allikad: Energiahinnad ja -kulud Euroopas, COM(2014) 21/2. 29.1.2014; Energiatõhusus ning selle panus energiapoliitikasse ja 2030. aasta kliima- ja energiapoliitika raamistikku, COM(2014) 520 (final), 23.7.2014. Nimetatud küsimusi käsitletakse lisaks muudele teemadele (nt elektri- ning kütte- ja jahutusvõrkude vaheline sünergia) kavandatavas ELi kütte- ja jahutussüsteemide strateegias ning ehitiste energiatõhususe direktiivi läbivaatamise käigus.

⁵ Allikas: Energiatõhususe direktiivi mõjuhindamise lisa, SEK(2011) 779 (lõplik), 22.6.2011.

⁶ Uuring SMART 2013/0073 hoonete energiatarbimise vähendamise kohta IKT abil.

Arukate arvestite⁷ roll on täpsetele tarbimisandmetele vaba ja regulaarse juurdepääsu võimaldamisel, selgemate energiaarvete koostamisel ja energiaarvestusvaidluste arvu vähendamisel otsustava tähtsusega Liikmesriikide andmetel on 72 %-l Euroopa tarbijatest aastal 2020⁸ arukas arvesti tänu selle ulatuslikule kasutuselevõtmisele; seda tehakse või kavandatakse praegu 17 liikmesriigis⁹. Selliste ulatuslike käivitamiste tulud ja kulud tuleb õiglaselt jagada tööstussektori ja tarbijate vahel, võttes arvesse tulude-kulude analüüsi ja sotsiaalpartnerite seisukohti.

Valmistudes läbi vaatama energiatõhusust käsitlevaid õigusakte (energiatõhususe direktiiv ja hoonete energiatõhususe direktiiv) ja elektrituru korralduse algatust pöörab komisjon tähelepanu sellele, et tarbijatel oleks lihtsamast ja sagedamast juurdepääsust tarbimisteabele võimalik kasu saada, samuti nõuda aruka arvesti paigaldamist, juhul kui nende elukohas ei ole ulatuslikku kasutuselevõttu ette nähtud.

2.1.2. Tarbijad saavad mitmekesisemad valikuvõimalused

Energiasüsteemi ümberkujundamine võimaldab tarbijatel sellest uuel moel ja aktiivselt osaledes kasu saada. Tarbijad kogu liidus peaksid saama vabalt valida, millises vormis nad energiaturgudel tegutsevad, kas ise või andes otsustusõiguse usaldusväärsele vahendajale või energiateenuste ettevõtjale, nagu haldusettevõtjad, kes tegutsevad tarbijate nimel.

a) Tarnijavahetus – parem võrreldavus tagab kasu

Peamine ELi energia siseturul läbiviidav uuendus on kõigile tarbijatele õiguse andmine otsida ja valida enda jaoks sobivamat energiaallikat ja -varustajat. Siiski ei tea paljud kodanikud, et neil on õigus vahetada tarnijat ja lepingut. Selleks et suurendada tarbijate teadlikkust nendest ja ka muudest õigustest, koostas komisjon 2014. aastal teabematerjali, mis tutvustab ELi õigusaktidega tagatud peamisi tarbijaõigusi energia valdkonnas¹⁰.

Tarnijavahetus peab olema tehniliselt lihtne, kiire ja alati toimiv. Teretulnud on riiklike reguleerivate asutuste algatused lühendada **tarnijavahetuseks kuluvat aega**¹¹. Kaaluda tuleks samuti tarbijate valikuvabadust ja üldist konkurentsi kitsendavate vahetustasude ja trahvide kaotamist.

Kõige olulisem on, et vahetus põhineks kergesti juurdepääsetaval, usaldusväärsel ja hõlpsasti võrreldaval tabelil, mis hõlmab nii hindu kui ka lepingu täitmise kvaliteeti ja tarbijate rahulolu, tuginedes näiteks tarbijate koostatavatel kõiki turul tegutsevaid tarnijaid ja pakkumisi hõlmavatel reitingusüsteemidel. Teave tarnijate energiaallikate liigi ja osakaalu¹² kohta aitab tarbijatel veelgi teadlikumalt valikuid teha.

⁷ Arukas arvesti on elektrooniline süsteem, millega saab mõõta energiatarbimist ja anda seejuures rohkem teavet kui tavalise mõõtjaga ning mille kaudu elektrooniliste sidevahendite abil edastatakse ja saadakse andmeid; vt energiatõhususe direktiivi (2012/27/EL) artikli 2 lõiget 28.

⁸ „Võrdlusanalüüs arukate arvestisüsteemide kasutuselevõtu kohta EL 27s põhirõhuga elektrienergia”, COM(2014) 356. 16 liikmesriiki on võtnud kohustuse paigaldada 245 miljonit arukat arvestit koguväärtuses 45 miljardit eurot aastaks 2020.

⁹ Rootsi, Itaalia, Soome, Malta, Hispaania, Austria, Poola, Ühendkuningriik, Eesti, Rumeenia, Kreeka, Prantsusmaa, Madalmaad, Luksemburg, Taani, Iirimaa, Läti.

¹⁰ http://ec.europa.eu/consumers/consumer_evidence/consumer_scoreboards/10_edition/docs/consumer_market_brochure_141027_en.pdf ja

http://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Publication/ACER_Market_Monitoring_Report_2014.pdf

¹¹ Euroopa energeetikasektori reguleerivate asutuste nõukogu.

¹² Näiteks sellised, nagu on ette nähtud direktiivi 2009/72/EÜ artikli 3 lõike 9 punktidega a ja b.

Komisjon töötab koos riiklike reguleerivate asutustega välja läbipaistvuse ja usaldusäärsuse kriteeriumid energiapakkumiste võrdlemiseks, tagamaks et kõigil tarbijail oleks juurdepääs vähemalt ühele sõltumatule kontrollitud võrdlusvahendile, millega hinnata oma kehtivat lepingut kõigi turul pakutavate võimaluste taustal.

Komisjonil on kavas koostöös riiklike reguleerivate asutustega ning toetudes tööstusharu ja tarbijaorganisatsioonide esimestele saavutustele ja kodanike energiafoorum¹³ poolt esiletõstetud heale tavale kehtestada olulise teabe miinimumstandard, mida tuleb järgida reklaamimisel ja arvete esitamisel, eriti hinnavõrdluse osas.

Energialiidu teatise kohaselt võib **jaehindade reguleerimine** osutada tõhusale konkurentsile eriti suureks takistuseks. Liikmesriigid õigustavad hindade reguleerimist tihtipeale puudulikult toimiva jaeturu või sotsiaalse kaitse vajadusega. Sotsiaalpoliitilised eesmärgid, nagu hinnatundlikemate tarbijate kaitsmine üldiste reguleeritavate tariifidega, ei ole läbipaistvad ja võivad tegelikult tuua kaasa suuremad energiakulud hinnatundlike kui ka mitte hinnatundlike kodanike jaoks. Seepärast tuleks leida muud meetmed, mis oleksid jätkusuutlikumad ja täpsemad ning võimaldaksid liikmesriikidel loobuda reguleerimast lõppkasutaja jaoks kujunevat hinda. Vastavalt energialiidu strateegiale töötab komisjon koos liikmesriikidega ka selle nimel, et järk-järgult kaotada allapoole tegelikku maksumust kehtestatud hinnad, samas tasakaalustades seda protsessi hinnatundlike tarbijate jaoks tõhusa ja täpselt suunitletud kaitsemeetmetega. Hinnaregulatsioonide järkjärgulise kaotamise edukad näited, nagu Iirimaa näide, on õppetunniks teistele liikmesriikidele.

b) Paindlikkuse kasuteguri realiseerimine nõudlusele reageerimise abil

Mitmekesise taastuvenergia hoogsa arengu tingimustes on nõudlusele reageerimine üha olulisem. Energiatõhusus ja nõudlusele reageerimine võimaldavad pakkumist ja nõudlust sageli paremini tasakaalustada kui elektrijaamade või -liinide juurde ehitamine või töös hoidmine. Kindlasti peab alati jääma tarbija otsustada, kuidas nõudlusele reageerimises osaleda.

Euroopa mõne piirkonna jaeturul selline nõudlusele reageerimine juba toimib. Ühendkuningriigi tööstus- ja büroohoonetes on tänu paindlikele automaatsetele nõudlusreageeringuprogrammidele saavutatud kulusäästu kuni 24 % ja vähendatud elektritarbimist 10–36 %¹⁴.

Peamine nõudlusele reageerimist võimaldav tingimus on tarbijate juurdepääs **hinnasignaalidele, mis n-ö premeerivad paindlikku tarbimist**. Signaalideks võivad olla dünaamilist hinnakujundamist pakkuvad tarnelepingud või lepingud, mis sisaldavad koormuse reguleerimist vastavalt olukorrale turul või võrgus. Selliste lepingute mõju tuleks tarbijatele põhjalikult selgitada. Stiimuliks võiks olla ka võrgutasude vähendamine, kui tarbimine väheneb võrkude ülekoormuse tõttu. Tarbijatele tuleks luua stiimuleid nõudlusreageeringus osalemiseks, kuid samas need, kes ei ole võimelised oma nõudlust muutma, ei tohiks kahju kanda.

¹³ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2012111314_citizen_forum_meeting_working_group_report.pdf;
https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/20131219-e-billing_energy_data.pdf

¹⁴ Fortum 2014, SEAM group 2014 ja Thames Valley Vision pilot scheme, Bracknell UK 2013.

Esialgsed kogemused dünaamilise hinnaga lepingute osas, mis on küll alles oma arengu algjärgus, näitavad, et tarbijatel on võimalik neist kasu saada¹⁵. Riikides, kus dünaamilise hinnaga lepingud tegelikkuses toimivad, nt Soomes ja Rootsis, otsustavad jaetarbijad üha sagedamini dünaamilise hinnaga lepingute¹⁶ kasuks ning säästavad seega oma elektrikuludest 15–30 %. Käimasolev energiatõhususe direktiivi läbivaatamine ja uut turukorraldust käsitlevate õigusaktide ettepanekute väljatöötamine annavad võimaluse vaagida ajalisel diferentseerimisel põhinevate lepingute kasutuselevõttu hoogustavaid meetmeid.

c) Väiksem energiaarve tänu omatootmisele ja -tarbimisele

Kombineerides hajutatud tootmis- ja salvestamisvõimalusi paindlike nõudluspoolsete lahendustega saavad tarbijad ise end varustada ja rahuldada (osaliselt) oma energiavajaduse, olles samal ajal nii tootjad kui ka tarbijad, ning vähendada energiaarvet.

Taastuenergia hajutatud tootmine, nii tarbija enda tarbeks kui ka süsteemi tarnimiseks, võib olla kasulik ja täiendada keskseid tootmissüsteeme. Kui omatootmises on tootmine ja koormus hästi tasakaalustatud, võib see leevendada võrgukadusid ja ülekoormust, pakkudes pikas perspektiivis seega võrkude kulusäästu, mis vastasel korral tuleks tarbijatel kinni maksta.

Kui tarbijad toodavad elektrit kohapealsetes taastuenergia süsteemides, tarbivad nad elektrit võrgust vähem. See avaldab omakorda mõju võrgutasude arvestusele. Võrgutariifid tuleks kujundada kulutasuvust ja õiglust arvestades eesmärgiga toetada energiatõhusust ja taastuenergiaga seotud eesmärke; need peaksid olema tarbijatele kergesti arusaadavad ja läbipaistvad.

Energia omatootmist käsitletakse põhjalikumalt käesoleva teatisega kaasas olevas komisjoni talituste töödokumendis.

d) Tarbijate aktiivsem osalemine vahendajate ja kollektiivkõkkulepete abil

Kollektiivkõkkuleppeid ja kogukonna algatusi tehakse üha sagedamini juba mitmes liikmesriigis. Kasvab nende tarbijate hulk, kes alustavad ühist omatootmist ja teevad ühiseid plaane oma energiatarbimise paremaks haldamiseks. Selline tarbijate *endi* arendatud uuendustegevus toob kaasa uuendused tarbijate *jaoks* ning loob uusi ärimudeleid. Tekib uusi energiaettevõtjaid, haldusettevõtjaid, agente, andmetöötlusettevõtjaid ning muid vahendajaid ja ka tarbijaorganisatsioone, kes aitavad tarbijatel sõlmida soodsamaid kõkkuleppeid, vabastades nad haldusprobleemidest ja tülikatest uuringutest.

Kohalikud omavalitsused ja kogukonnad saavad samuti uusi tegutsemisvõimalusi: piirkondlikud ja kohalikud energia-alased algatused loovad kohalikul tasandil väärtusliku seose otsustajate, kodanike ja uuendajate vahel.

Linnpeade pakt, mille on allkirjastanud üle 6000 linna, näitab, et kohalikud omavalitsused on valmis osalema uudses energiasüsteemis ja toetavad uudseid kohapealseid lahendusi,

¹⁵ 2014. aastal langesid Soome kodumajapidamistes elektrihinnad 4 % kindlaksmääratud püsihindadega lepingute puhul ja ligikaudu 10 % hetkehinnal põhinevate lepingute puhul, mis on 2012. aastast alates ka kõige odavam lepinguliik. Allikas: Energiavirasto (NRA) 2015.

¹⁶ Rootsis on veel ülekaalus kindlaksmääratud püsihindadega lepingud (43 % 2012. aastal), kuid varieeruvate lepingute osatähtsus (27,5 %) on tõusuteel (aastane osakaalu kasv 17 %). 2012. aastal osutus põhilepingut omava elektritarbija kogukulu dünaamilise hinnaga lepinguga võrreldes 50 % suuremaks. Allikas: Energi Inspektion Annual report 2013.

sealhulgas algatuse „Arukad linnad ja ühendused – Euroopa innovatsioonipartnerlus” raames arendatavaid lahendusi.

Komisjon jätkab koostööd linnapeade paktiga, et edendada tarbijate osalemist energiaturul ja energialiidu tõhusat juhtimist kohalike energia-alaste algatuste kaasabil. Taastuvenergia direktiivi ja energiatõhususe direktiivi läbivaatamine, samuti turukorralduse alased algatused loovad võimaluse arutleda selle üle, kuidas aidata turule uuenduslikke energiatarnijaid ja kollektiivkokkuleppeid.

2.1.3. Tarbijate kaitse säilib täies ulatuses

ELi õigusnormidega on energiatarbijatele juba praegu tagatud laialdased õigused, mille jõustamine on ka edaspidi väga tähtsal kohal. Komisjon hindab nende õiguste täitmist ja annab koostöös tarbijateorganisatsioonide ja reguleerivate asutustega üksikasjalikke juhiseid. Kaalutakse ka valdkonnaspetsiifiliste sätete lisamist tarbijakaitsealase koostöö määruise lisasse. Peamine vastutus energiatarbijate õiguste ja kaitse jõustamise eest on liikmesriikidel.

Valikute ja pakkumiste paljususe tingimustes vajavad tarbijad veelgi suuremat kindlustunnet, et nad on ebaausate kaubandustavade eest tõhusalt kaitstud. Asutused, kes selliseid tavasid energiasektoris uurivad ja kaebusi lahendavad, võiksid arendada koostööd teiste liikmesriikide vastavate asutustega.

Liikmesriigid peaksid tähelepanu pöörama ka kütteostuvõimetusele, s.o probleemile, milles põimuvad sotsiaal- ja energiapoliitika meetmed. Kütteostuvõimetusega tuleks tegeleda laiemas sotsiaalkindlustuse kontekstis, samas mitte sulgedes silmi vajaduse ees osutada sihtotstarbelist tõhusat abi, nagu energiavaldkonnas väljakujunenud hea tava ette näeb¹⁷.

Kodanike energiafoorumi¹⁸ raames sidusrühmade kaasamise abil väljaselgitatud heade tavade põhjal võib väita, et kütteostuvõimetuse korral on energiatõhususe parandamine parim pikaajaline lahendus. See peaks kajastuma meetmetes, mis liikmesriigid võtavad, et täita ELi õigusaktidega ettenähtud kohustusi, mille eesmärk on vähendada tarbijate haavatavust ja lahendada kütteostuvõimetuse probleem¹⁹. Siinkohal saab kodanike energiafoorum aidata kaasa kõige tõhusama lahenduse levitamisele, rõhutades eelkõige energiatõhusust.

Selleks et aidata liikmesriikidel täita oma kohustusi ja et suurendada läbipaistvust kaalub komisjon, kuidas parandada andmekogumist ja kütteostuvõimetuse jälgimist kogu ELi ulatuses, nii et oleks tagatud isikuandmete kaitse, turvalisus ja privaatsus. Tarbijate hinnatundlikkuse²⁰ ja kütteostuvõimetuse kindlaksmääramiseks tuleks kaaluda ühiste miinimumnõuete kasutuselevõtmist.

¹⁷ Tavapäraselt tähendab see spetsiifilisi meetmeid, nagu energiatõhususe parandamine, mis võib vähendada energia raiskamist, ja hinnatundlike tarbijate energiaarvete vähendamist.

¹⁸ Vt 2013. aasta novembri suunisdokumenti hinnatundlikemate tarbijate kohta:

http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/20140106_vulnerable_consumer_report_0.pdf

¹⁹ Vt 2015. aasta uuringut: <https://ec.europa.eu/energy/en/content/energy-poverty-may-affect-nearly-11-eu-population-study>

²⁰ Komisjonil on käimas tarbijate hinnatundlikkust käsitlev uuring, mis hõlmab peamisi ELi turge.

http://ec.europa.eu/chafea/consumers/tenders_2013_cons_08.html

2.2. Arukad kodud ja võrgustikud saavad tegelikkuseks

Arukate tehnoloogiate kasutamine kodus ja võrgustikes peaks tarbijate kaasamist uuel jaeturul lihtsustama, mitte looma lisatakistusi. Lõimitud automaatsed lahendused võivad tarbijate toiminguid lihtsustada, kui võtta kodus kasutusele arukad arvestisüsteemid koos arukate energiahaldussüsteemidega ning arukad seadmed, mis hõlbustavad tarbimise haldamist ja osalemist nõudlusreageeringus; samuti on võimalik tarbimist üsna täpselt sobitada omatootmisega, jälgides energiahindade liikumist. Arukate tehnoloogiate abil on samuti võimalik võtta kasutusele elektrisõidukid.

Et nii tarbijad kui ka energiasüsteemid uutest tehnoloogiatest täielikku kasu saaksid, peavad paigaldatavad arvestisüsteemid ja nende funktsioonid olema seadistatud kavandatud otstarbe kohaselt²¹. Kõrgtehnoloogiliste arvestisüsteemide taristus peab olema tagatud koostalitlusvõime ja ka tarbijate juurdepääs oma tarbimisandmetele avatud standardile vastava mittekaubandusliku liidese kaudu²².

Euroopa standardimisasutused²³ on juba välja töötanud täieliku standardite kogu arukate arvestite ning arukate võrgustike üldise konstruktsiooni ja üksikute osade jaoks, mis hõlmab nii tehnoloogiat kui ka sideprobleeme (nt teabevahetuse protokollid). Komisjon jälgib suure tähelepanuga nende standardite rakendamist ja analüüsib, kas arukate võrgustike ja arvestisüsteemide Euroopa standardeid ning samuti arvestisüsteemide funktsioone järgitakse järjepidevalt; eesmärk on tagada, et need toimiksid ettenähtud viisil ja säilitaksid koostalitlusvõime.

Standardid ja koostalitlusvõime on olulised ka kodus kasutatavate arukate seadmete ja energiahaldussüsteemide vahelise side toimimiseks, nii et tarbijal oleks oma kodus nõudlusreageeringuga ühilduvat seadet lihtne paigaldada ja käitada. Energiasektor peaks standardid²⁴ kiiresti valmis saama ja tööle rakendama ning seda tuleks toetada. Soovitav oleks leida sünergia teiste koduste süsteemidega (nt veevarustus), et arukad seadmed saaksid optimeerida ka nende energiatarbimist.

ELi fonde ja rahastamist on endiselt võimalik kasutada aruka kodu ja arukate võrgustike alaste tehnoloogiate ja nende turvalisuse uuringuteks ja esitlemiseks, samuti ELi ettevõtjate rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamiseks selles suurt väärtust tootvas sektoris.

Otsustava tähtsusega selles uudses olukorras on võrgustikesse tehtud investeeringute ja võrkude käitamise kulutõhus haldamine. Jaotusvõrguettevõtjate tasustamissüsteem peab kajastama kulusid ja ühtlasi stimuleerima neid arendama kulutasuval viisil uudseid võrgustikulahendusi ja andmehalduse eest vastutavatena tegutsema neutraalsete turuosalistena.

Liikmesriigid ja sektor peaksid aruka tehnoloogia rakendamise kaasrahastamiseks võtma täies ulatuses kasutusele Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid ning Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi. Investeeringud arukasse energiatehnoloogiasse ja teadusuuringutesse

²¹ Komisjoni soovitus 2012/148/EL arukate mõõtmissüsteemide arendamiseks ettevalmistumise kohta, 9. märts 2012.

²² Nt USB liides ja DSLM/COSEM abil kodeeritud andmed.

²³ Comité Européen de Normalisation (CEN), Comité Européen de Normalisation Électrotechnique (CENELEC) ja European Telecommunications Standards Institute (ETSI).

²⁴ Nt ETSI/OneM2M, Ontology for Smart Appliances, Energy Labelling.

(k.a programmi „Horisont 2020” investeeringud) annavad üheaegselt kasu mitmel erineval tasandil, sest edendatakse Euroopa konkurentsivõimet suure väärtusega sektorites, nagu on kavandatud *inter alia* ka digitaalse ühtse turu strateegias.

Komisjon tagab koostöös Euroopa energeetikasektorit reguleerivate asutuste nõukogu ja Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööametiga, et riiklike reguleerivate asutuste tegevus jaotusvõrguettevõtjate haldamisel oleks suunatud innovatsiooni edendamisele ja kulutasuvusele ning samuti energiajaotusvõrkude töö kvaliteedi läbipaistvuse tagamisele.

2.3. Andmehaldus ja -kaitse eritähelepanu all

Oluline osa tuleviku energiaturul loodavast väärtusest põhineb suurtel andmevoogudel ja IKT veelgi laialdasemal integreerimisel energiasüsteemidesse. Seepärast peaksid arukates arvestisüsteemides andmekogumise ja töötlemisega tegelevad isikud või muud ettevõtjad, kes tagavad tarbijatele osalemisvõimalused, looma kas kliendile või kliendi poolt määratud kolmandale isikule otsejuurdepääsu nendele andmetele. Juurdepääs peab olema töökindel ja mittediskrimineeriv²⁵. See on eriti oluline olukorras, kus mõõtmis- või arvet väljastav ettevõtja osutab turul ka muid teenuseid. Kuna andmetöötlus võib toimuda erinevate mudelite järgi,²⁶ on andmetele juurdepääsu haldava üksuse neutraalsus ülima tähtsusega.

Lisaväärtust loovate teenuste puhul võib lubada kolmandatele isikutele juurdepääsu kliendi tarbimist ja arveid puudutavale teabele üksnes kliendi loal. 2016. aastal teeb komisjon osana digitaalse ühtse turu strateegiast ettepaneku andmete vaba liikumise Euroopa algatuse²⁷ kohta, milles käsitletakse omandiõiguse, koostalitlusvõime, kasutatavuse ja andmetele (ka energiaandmetele) juurdepääsu küsimusi.

Energiasektor peab ka edaspidi tagama nii andmete turvalisuse kui ka privaatsuse ja tarbijate andmete kõrgetasemelise kaitse.

Komisjoni ettepanekud võrgu- ja infoturbe direktiivi ning andmekaitse üldmääruse vastuvõtmiseks, mis on mõlemad praegu arutlusel, käsitlevad andmetöötlusega seotud uusi riske. Valmistudes kirjeldatud muudatusteks andmete turvalisust ja privaatsuse kaitset reguleerivas üldises raamistikus on komisjon koos sidusrühmadega energiasektorist alustanud tööd asjakohaste sektorispetsiifiliste meetmete loomiseks.

Oktoobris 2014 võttis komisjon vastu soovitus²⁸, milles esitatakse liikmesriikidele ja sektorile suunised, kuidas teostada andmekaitse mõjuhindamist, mis võimaldaks neil prognoosida selle mõju andmesubjektide õigustele ja vabadustele ning rakendada rangeid kaitsemeetmeid²⁹. Soovitust järgides on energiasektoril võimalik olla andmekaitse alal esirinnas kõige vähem bürokraatlikul ja kulutasuvamal viisil.

²⁵ Energiatõhususe direktiiv 2012/27/EL ja komisjoni soovitus 2012/148/EL arukate mõtmissüsteemide arendamiseks ettevalmistumise kohta.

²⁶ Vt aruannet: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/xpert_group3_first_year_report.pdf

²⁷ <http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market/>

²⁸ Komisjoni soovitus 2012/724/EL arukate võrkude ja arukate arvestisüsteemide poolt andmekaitsele avaldatava mõju hindamise näidisvormi kohta.

²⁹ Soovituses on näidatud, kuidas testida ja kasutada näidisvormi, mille töötasid koos välja komisjoni ja sektori eksperdid andmekaitsele avaldatava mõju hindamiseks; see oleks hindamise ja otsuste langetamise abivahend ettevõtjatele, kes kavandavad või teostavad investeeringuid arukate võrkude sektoris.

3. KOKKUVÕTE JA EDASISED SAMMUD

Energialiidu strateegias kavandatud uue kokkuleppe rakendamine tähendab, et eduka ja toimiva energiasüsteemi keskmesse asetatakse tarbija. Selle saavutamiseks vajaliku tegevuse võib võtta kokku järgmises kümnes punktis.

1. Võimaldada tarbijatele sage ja võimalikult reaalselt lähedane juurdepääs osaliselt standarditud, asjakohastele ning täpsetele ja arusaadavatele andmetele tarbimise, seonduvate kulude ja ka energiaallikate liikide kohta.
2. Muuta tarnijavahetus kiireks ja lihtsaks; seda võimaldavad läbipaistvad ja otseselt võrreldavad pakkumised konkureerivatelt tarnijatelt; seda ei tohi takistada nt vahetustasud.
3. Tagada uuel energiaturul tarbijate täielik kaitse, sealhulgas ebaausate kaubandustavade eest.
4. Anda tarbijatele võimalus osaleda aktiivselt energiaturul ja sellest kasu saada, nt kohandades ja piirates oma tarbimist vastavalt hinnamuutustele, aidates kompenseerida taastuvenergia muutlikkust nõudlusele reageerides või ise energiat tootes või salvestades.
5. Anda tarbimis-/mõõtmisandmed tarbija kontrolli alla; kui tarbijad annavad muudele isikutele (tarnijad ja vahendajad) juurdepääsuõiguse oma andmetele, tuleb tagada nende privaatsus ning andmete kaitse ja turvalisus.
6. Luua tarbijatele juurdepääs konkurentsivõimelistele ja läbipaistvatele turupõhistele pakkumistele, samas kui tarbijatele, kes on ebasoodsamas olukorras või keda ähvardab kütteostuvõimetus, tagatakse sihtotstarbeline tõhus abi, nagu hea tava ette näeb, aidates seega kaasa energiatõhususe ja -säästmise eesmärkide saavutamisele.
7. Anda tarbijatele võimalus osaleda turul usaldusväärsete vahendajate ja kollektiiv- või kogukonna kokkulepete kaudu. Vahendajatel peab olema õiglane juurdepääs turgudele ja tarbimisandmetele ja neid tuleb jälgida samal moel kui tarnijaid.
8. Tagada, et arukad koduseadmed ja nende osad on täielikult koostalitlusvõimelised ja kergesti kasutatavad ning et arukad arvestisüsteemid ja nende funktsioonid vastavad kavandatud otstarbele, nii et tarbijad saaks neist maksimaalset kasu.
9. Tagada võrgustiku kulutõhus ja püsikindel toimimine, tagada potentsiaalse kaubandusliku väärtusega mõõtmisandmete mittediskrimineeriv töötlemine jaotusvõrguettevõtjate või muude vastutavate ettevõtjate poolt.
10. Tugevdada seost teadustöö, uuendustegevuse ja sektori vahel, et arendada rahvusvahelist konkurentsivõimet aruka kodu ja võrgustiku tehnoloogiate valdkonnas koostöös kõigi turul osalejatega.

ELi ja riiklikul tasandil praegu kehtivad õigusaktid ja tõhus regulatiivne kontroll tagavad arvukalt vahendeid selle loetelu elluviimiseks. Meetmeid tuleb võtta liikmesriigi tasandil, kuid sektori, tarbijaorganisatsioonide ja riiklike reguleerivate asutuste ühistel algatustel on samuti oluline roll energialiidu tulemuslikus juhtimises. Olemasolevate õigusaktide (energiatõhususe direktiiv, hoonete energiatõhususe direktiiv ja taastuvenergia direktiiv) eelseisev läbivaatamine, võrgueeskirjad ja kavandatav uue turukorralduse algatus ning nende mõjuhindamised loovad võimaluse välja selgitada, kus on vaja võtta liidu tasandi meetmeid, et tagada energiatarbijatele uued võimalused. Energiatõhususmargistuse direktiivi

läbivaatamine kujutab endast esimest sammu tarbijate aitamiseks, et nad suudaksid teha teadlikke valikuid oma energiaarvete vähendamise eesmärgil.